

Horst B ü r k l e, *Der Mensch auf der Suche nach Gott – die Frage der Religionen*, Paderborn 1996, ss. 254.

Pozycja H. Bürkle jest trzecim z kolei tomem z serii AMATECA. Ten skrót pochodzi od „Associazione Manuali di Teologia Cattolica” Wydawcy tej serii postawili sobie ambitne zadanie wydania podręcznika całej teologii w 22 tomach i równocześnie w ośmiu językach: angielskim, francuskim, włoskim, polskim,

portugalskim, rosyjskim, hiszpańskim i niemieckim. Całość serii podzielono na 7 części: człowiek poszukuje Boga (3 tomy), Bóg poszukuje człowieka (2 tomy), tajemnica Trójjedynego Boga (1 t.), Jezus Chrystus (1 t.), Kościół (7 t.), człowiek jako osoba (7 t.), Bóg i człowiek w chwale (1 t.). Do grona wydawców należy m.in. arcybiskup Wiednia Christoph Schonborn, który będzie również autorem siódmego tomu serii pt: *Tajemnica Jezusa Chrystusa*.

Autor trzeciego tomu z serii AMATECA H. Bürkle odbył studia teologiczne w Bonn, Tübingen, Köln i New York. W latach 1965-1968 wykładał teologię na Uniwersytecie w Kampali (Uganda). Od 1968 roku jest związany z Uniwersytetem Monachijskim pełniąc również funkcję prorektora. Był profesorem misjologii i teologii religii na wydziale teologii protestanckiej. Prowadził również wykłady gościnne na uniwersytetach w Seulu (Korea) i Kioto (Japonia). Jest autorem wielu artykułów i książek oraz współwydawcą nowego *Lexikon für Theologie und Kirche*. Po swojej konwersji do Kościoła katolickiego pracował na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Monachijskiego. Na IX Forum Młodych we Wrocławiu wygłosił wykład pt. „*Będziecie jako bogowie – koncepcja zbawienia w New Age*”

Praca H. Bürkle składa się z pięciu części. W części pierwszej pt. „Religie w Piśmie Świętym” autor zauważa, że już Stary Testament, pomimo licznych potępień obcych religii, czego skrajnym przykładem było wydarzenie na górze Karmel, wyraźnie mówi o „świętych” poganach takich jak: Abel, Henoch, Noe, Job, Melchizedek. Z kolei w Nowym Testamencie można znaleźć teologię religii *in nuce* w przemówieniu św. Pawła na Areopagu. Apostoł Narodów podejmuje dialog z Ateńczykami po to, aby ich doprowadzić do Chrystusa.

Rozdział drugi noszący tytuł „Religie jako temat w historii teologii” omawia elementy teologii religii u Ojców Kościoła: Justyna i Klemensa z Aleksandrii, następnie u Tomasza z Akwinu i Mikołaja z Kuzy oraz nowożytnych teologów G.E. Lessinga i E. Troeltscha. Dla Ojców Kościoła religie niechrześcijańskie są *praeparatio evangelica*, bo zawierają „załączki prawdy” (*logoi spermatikoi*). Za nauką Ojców Kościoła szedł św. Tomasz z Akwinu. Z jednej strony pisze on *Summa contra gentiles*, a z drugiej strony zauważa, że każda prawda, również ta, która znajduje się u pogan, pochodzi od Ducha Świętego. O wiele dalej niż Tomasz poszedł w teologii religii Mikołaj z Kuzy. Bóg jest jednością przeciwieństw i to jest podstawą wielości religii, które jednak partycypują w Słowie Bożym. Jeden z ojców neoprotestantyzmu poszedł jeszcze dalej mówiąc, że każdy powinien żyć w swojej religii, tak jakby była religią prawdziwą. Z kolei E. Troeltsch (1885-1923) uważał, że religia jest nie tylko indywidualnym odniesieniem człowieka do Boga, lecz posiada również wymiar społeczny, bo integruje życie społeczne. Chrześcijaństwo może być ojczyzną dla wszystkich kultur.

Tytuł części trzeciej „...jakieś rozpoznanie owej tajemniczej mocy...” został zaczerpnięty z soborowej deklaracji *Nostra aetate*. Sobór Watykański II był pierwszym Soborem, który wypowiedział się na temat religii niechrześcijańskich w specjalnym dokumencie. Nauczanie *Nostra aetate* kontynuuje i rozwija papież Jan Paweł II, zwłaszcza w encyklice *Redemptoris Missio*. Jeden z podrozdziałów pracy H. Bürkle nosi nawet tytuł zaczerpnięty z tej encykliki: „Dialog z braćmi o innych

przekonaniach religijnych” Dialog i misje nie wykluczają się wzajemnie, bo dialog należy do misji ewangelizacyjnej Kościoła. Chociaż dzięki Chrystusowi wyznawcy innych religii mogą zostać zbawieni na jakiejś nadzwyczajnej drodze, to jednak Kościół jest zwyczajną drogą zbawienia i tylko on posiada pełnię zbawczych środków.

Część czwarta nosząca tytuł: „Poszukiwanie Boga w niechrześcijańskich religiach” ukazuje na przykładzie konkretnych religii: hinduizmu, buddyzmu, uniwersalizmu chińskiego i islamu zawarty w nich „promień owej Prawdy, która oświeca wszystkich ludzi” (DRN 2).

Ostatnia, piąta część zatytułowana „Tematy teologii religii” ukazuje czym zajmuje się ta stosunkowo nowa dyscyplina teologii. Głównymi tematami teologii religii są refleksje nad fenomenem religijności w świetle objawienia, refleksje nad zbawczą funkcją konkretnej religii, dialog o mistyce, śmierci i miłości, nowe rozumienie misji oraz rozróżnianie duchów (1 Kor 12, 10).

Teologia religii przedstawiona w ujęciu podręcznikowym przez H. Bürkle jest bardzo aktualna. Ta aktualność płynie stąd, że na skutek szybkiego rozwoju środków masowego przekazu i komunikacji religie zbliżyły się do siebie. Co więcej, nie tylko Kościół prowadzi misje w stosunku do wyznawców religii niechrześcijańskich, lecz również wyznawcy tych religii prowadzą misje w krajach tradycyjnie chrześcijańskich.

Na gruncie teologii religii możliwe są trzy stanowiska: ekskluzywizm, inkluzywizm oraz pluralistyczna teologia religii. Ekskluzywizm jest dosłownym zastosowaniem zasady: „poza Kościołem nie ma zbawienia” do religii niechrześcijańskich. Inkluzywizm głosi, że prawda o zbawieniu została najpełniej objawiona w Chrystusie i najpełniej obecna jest w Kościele, ale i w innych religiach obecne są elementy prawdy i dobra oraz możliwość zbawienia dzięki Chrystusowi. Według pluralistycznej teologii religii istnieje wielość równoważnych dróg prowadzących do Boga i dających zbawienie. H. Bürkle opowiada się konsekwentnie za inkluzywizmem, który znajduje poparcie w *Nostra Aetate* i *Redemptoris Missio*.

Praca H. Bürkle napisana jest w konwencji podręcznika. Prezentuje ona całościowe ujęcie teologii religii, które opiera się na Piśmie Świętym, Ojcach Kościoła, wypowiedziach Magisterium Kościoła oraz reprezentatywnych przedstawicielach tej dyscypliny teologicznej. Po każdej z pięciu części podana jest literatura, która może być punktem wyjścia do dalszych studiów. Autor nie opowiada się za jakąś jedną hipotezą, lecz czerpiąc ze źródeł teologii wyprowadza wnioski ukazując główny temat teologii religii, jak na szlakach wszystkich religii tkwi drogowskaz do jedyne go źródła zbawienia, którym jest Jezus Chrystus.

ks. Bogdan Ferdek